

Handhavingsaanpak Wet werk en bijstand 2012

WWB

1 januari 2012

1 juli 2012

1 januari 2013

Spoorboekje

Handhavingsaanpak Wet werk en bijstand 2012

RCF Kenniscentrum Handhaving

Versie 1, december 2011

Jan de Brouwer
Henk van der Velde

Inhoud

Voorwoord	4
1 Inleiding	6
2 Aanscherping voorwaarden en sancties voor jongeren	10
3 Aanscherping gezinsbijstand en huishoudinkomentoets	19
4 Tegenprestatie naar vermogen	28
5 Beperking van de verblijfsduur in het buitenland	32
6 Alleenstaande ouders in de Wwb	36
7 Het Inlichtingenbureau	42

Voorwoord

Handhavingsaanpak Wet werk en bijstand 2012

Meer mensen aan het werk helpen is een belangrijke opdracht van deze regering. Het doel is om mensen perspectief te geven op fatsoenlijk werk en inkomen en het draagvlak te behouden voor sociale voorzieningen. Deze regering stelt eigen verantwoordelijkheid voorop: de bijstand moet niet alleen het vangnet zijn, maar ook een springplank naar werk, voor iedereen die kan werken. De bijstand is er alleen voor degenen die dat echt nodig hebben.

De aanscherping van de Wet werk en bijstand (Wwb) richt zich allereerst op de toegang tot de bijstand. De tweede maatregel richt zich op het verder versterken van het activerende karakter en de vangnetfunctie van de Wwb. Een derde aanscherping richt zich op de verplichtingen van bijstandsgerechtigden.

Fraude ondermijnt de solidariteit tussen burgers en zet zware druk op de betaalbaarheid van regelingen en voorzieningen. Het kabinet staat voor een harde aanpak van fraude. Fraude mag nooit lonen. Straffen en handhaving spelen een belangrijke rol om normvervalsing te voorkomen. Van de straffen dient duidelijk het signaal uit te gaan dat niet-naleving voor de samenleving niet acceptabel en voor de fraudeur onrendabel is.

Op 11 oktober 2011 is het wetsvoorstel tot wijziging van de Wwb en samenvoeging met de Wet Investeren in Jongeren (WIJ) door de Tweede Kamer aangenomen. De Eerste Kamer neemt naar verwachting medio december een besluit. Feitelijk is dan pas bekend of de veranderingen doorgaan. Het streven van de regering is om de gewijzigde Wwb per 1 januari 2012 in te voeren. De gewijzigde Wwb heeft zowel ingrijpende gevolgen voor de klant als voor de missie, taak en bedrijfsvoering van de sociale dienst.

Met dit Spoorboekje biedt het RCF Kenniscentrum Handhaving u handvatten om het handhavingsbeleid in uw gemeente adequaat in te richten. Preventie, toezicht en bestuurlijke- en strafrechtelijke handhaving dienen in samenhang de norm te bevestigen en naleving te stimuleren.

Gemeenten moeten op een aantal terreinen staand beleid aanpassen en nieuw beleid maken. Hoe gaan gemeenten de handhaving van de gewijzigde Wwb organiseren? Aandacht voor de cultuur en communicatie binnen de organisatie is van cruciaal belang om medewerkers mee te laten bewegen in deze aanscherping van de Wwb. Iedereen dient zich te willen en kunnen voegen.

De inhoud van dit Spoorboekje zal de komende tijd aangepast worden. Er verschijnt dan een nieuwe uitgave. Van enkele aanpassingen in de Wwb is nog niet volledig helder op welke wijze ze geïnterpreteerd moeten worden. Het streven van de regering is om het wetsvoorstel aanscherpen frauderegime per 1 juli 2012 in te voeren. De Wet werken naar vermogen wordt naar alle waarschijnlijkheid per 1 januari 2013 ingevoerd. Het Spoorboekje zal u ook omtrent die nieuwe ontwikkelingen op het juiste spoor van handhaving begeleiden en ondersteunen.

Tot slot: uw mening is van harte welkom. Wij staan open voor uw tips, correcties en aanvullingen op dit Spoorboekje en zullen die zeker in de komende versies meenemen. De contactgegevens vindt u in het colofon op pagina 46.

De redactie

Uitgangspunten

De aanscherping van de Wwb kent vier uitgangspunten:

- De eigen verantwoordelijkheid van de burger komt centraal te staan
- Het activerende karakter en de vangnetfunctie van de Wwb worden verder versterkt
- Verplichtingen van bijstandsgerechtigden worden aangescherpt: *'Voor wat, hoort wat'*
- De Wwb wordt gericht op de doelgroep die het echt nodig heeft: *'Geen uitkering, tenzij ...'*

Kijk voor advies over handhaving ook op Naleving.net: een besloten platform voor iedereen in de wereld van Werk & Inkomen. Hier kunt u terecht voor praktische informatie, ideeën en ervaringen.

Inleiding

De aanscherping van de Wwb omvat een groot aantal specifieke aanpassingen. In de hoofdstukken 2 tot en met 6 beschrijven we – na eerst kort het juridisch kader te schetsen – hoe gemeenten aan de hand van de vier visie-elementen van Hoogwaardig handhaven elk onderdeel kunnen invoeren en daardoor adequaat kunnen handhaven.

Daarnaast geeft dit Spoorboekje een aantal algemene suggesties om het handhavingsbeleid beter in te richten en af te stemmen op de gewijzigde Wwb. Belangrijk daarbij is een betere informatie-uitwisseling, waardoor de pakkans bij fraude wordt verhoogd. Dienstverlenende processen en handhaving moeten beter worden geïntegreerd. Dat komt in deze inleiding aan bod.

Handhavingsbeleid

De wijzigingen vragen een heroriëntatie op het handhavingsbeleid. Het streven blijft een goed evenwicht tussen preventie en repressie. De vier visie-elementen van Hoogwaardig handhaven kunnen daarbij richting geven. Ook is en blijft het van belang om handhaving op de arbeidsverplichtingen in het beleid op te nemen. Hiermee wordt voorkomen dat handhaving als een los proces wordt beschouwd. Het moet een integraal onderdeel vormen van de organisatie. Handhaving dient hiermee als de vangrail langs de weg naar werk. Kenmerkend is dat Hoogwaardig handhaven het gedrag van mensen als uitgangspunt neemt.

De belangrijkste wijzigingen in de Wwb 2012

- Er komt een zoekperiode van vier weken voor jongeren
- Bijstand voor inwonenden wordt afgeschaft
- Toets op huishoudinkomen
- Aanpassing in het begrip ‘middelen’
- Aanscherping verplichtingen
- Aanpassing gemeentelijk minimabeleid en bijzondere bijstand
- Verordeningplicht participatie schoolgaande kinderen.

De vier visie-elementen van Hoogwaardig handhaven:

1. *Informeren op maat*
Het voorkomen van regelovertreding door duidelijke en eenduidige communicatie.
2. *Dienstverlening op maat*
Een goede dienstverlening zal zorgen voor meer bereidheid bij de klant om de regels na te leven. Hierbij is het van belang dat intern duidelijk wordt gecommuniceerd wat de rechten en plichten van klanten zijn, zodat dit ook uniform wordt uitgedragen.
3. *Controle op maat*
Bijvoorbeeld: hoe wordt straks de gezinssituatie gecontroleerd? Komt er controle bij iedere aanvraag op huisbezoek, of wordt gewerkt aan de hand van risicoprofielen? Hoe wordt gecontroleerd of de gezinssamenstelling niet wijzigt? Hoe vindt handhaving plaats op de verblijfsduur in het buitenland? Uit deze voorbeelden blijkt dat informatiegestuurde handhaving en bestandskoppelingen steeds belangrijker worden om handhaving op een effectieve en efficiënte wijze te laten plaatsvinden. Het Inlichtingenbureau (IB) zal hierin nadrukkelijk(er) een rol spelen. Zie daarvoor hoofdstuk 7, over het Inlichtingenbureau.
4. *Sanctioneren op maat*
Het bestrijden van regelovertreding door sanctioneren en het daadwerkelijk terugvorderen van ten onrechte versterkte gelden. Opsporen en straffen blijft uiteraard het sluitstuk van effectief handhaven.

Informatie aan de doelgroep

Goede voorlichting is een belangrijke pijler onder het handhavingsbeleid. Als klanten goed geïnformeerd zijn over wet- en regelgeving, de achtergronden van bepaalde verplichtingen kennen en begrijpen wat er van hen verwacht wordt, neemt de nalevingsbereidheid toe. Daarom is het noodzakelijk om gericht te communiceren. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld overwegen om gedurende de periode van het overgangsrecht een spreekuur in te stellen voor de doelgroep. Klanten kunnen daar terecht met hun vragen. Het voordeel voor de gemeente is, dat vragen van klanten centraal opgepakt worden en niet verspreid over de hele organisatie. Ander voordeel is dat in eerste instantie slechts enkele medewerkers hoeven te beschikken over de inhoudelijke kennis en de juiste attitude. Gemeenten krijgen hiermee meer tijd om de rest van de organisatie bij te scholen. Daarnaast is het van belang om de informatie af te stemmen op de doelgroep. Hierbij kan gedacht worden aan potentiële en bestaande klanten, maar ook aan de medewer-

kers en eventueel derden. Vervolgens worden vorm en inhoud afgestemd op de doelgroep. Afhankelijk van de doelgroep komt de nadruk te liggen op: informeren (kennis), motiveren (houding) of activeren (gedrag). Het ministerie van SZW gaat ook uitgebreid voorlichting verstrekken, onder andere via de campagne 'weet hoe het zit'. Daarbij zal vooral aandacht uitgaan naar de consequenties van het niet-naleven.

Opleidingsplan

Alle medewerkers (met name de medewerkers met klantencontact) moeten goed voorbereid worden. Alleen door een gedegen inhoudelijke kennis zijn zij in staat om de doelgroep op een juiste wijze te informeren en adviseren over de aanstaande wijzigingen en de gevolgen daarvan. Als gevolg van de introductie van de huishoudinkomentoets zijn er per (gezins-)uitkering meer mutaties te verwachten. De verwerking en controle van de uitkeringsaanvraag zal hierdoor complexer worden en dossieranalyses veel omvattender. Dit vraagt om interne communicatie en voor specifieke medewerkers een opleidingsplan met bijbehorende scholing. Onderdeel van de scholing zal ook de vereiste cultuuromslag moeten zijn. Van medewerkers en hun leidinggevenden wordt immers verwacht dat zij kunnen omgaan met een veel strakker regime. Gemeenschappelijke visie en gedragenheid door bestuur en uitvoering zijn essentieel.

Informatiegestuurd handhaven

De komende wetwijzigingen ten aanzien van de Wwb zullen nieuwe handhavingsrisico's met zich meebrengen. Denk bijvoorbeeld aan de huishoudinkomentoets. Hierbij kan het recht op bijstand onder druk komen te staan als ouder of kind inkomen genereert, waardoor er nieuwe risico's ontstaan op regelovertreding. Informatiegestuurd handhaven (IGH) biedt voor gemeenten een uitgelezen kans om op tijd en adequaat te kunnen anticiperen. Eenvoudig gezegd worden bij IGH de beschikbare data zó met elkaar verbonden dat uitkeringsrisico's zichtbaar worden. Vervolgens kan hier gericht actie op worden ondernomen. Oftewel: 'daar vissen waar de vis zit'. Er zijn tal van systemen die kunnen worden ingezet ter ondersteuning van IGH en die hier ieder op een eigen manier invulling aan geven.

Handhavingsrisico's, ook ten gevolge van de aankomende wetwijzigingen, worden door het RCF Kenniscentrum Handhaving in diverse IGH-systemen betrokken. Hiermee blijft een gemeente de individuele klant altijd scherp in beeld houden, ondanks het feit dat er veelal sprake is van een toename van het klantenbestand en een beperking van middelen.

Consequent sanctioneren

De ervaring bij gemeenten leert dat een juiste toepassing van de afstemmingsverordening niet overal plaatsvindt. Te vaak wordt op oneigenlijke gronden afgezien van het opleggen van een maatregel. Aanscherping van de uitvoering van het maatregelenbeleid en sturing hierop, zal leiden tot meer uniformiteit en een rechtvaardige uitvoering. Sommige gemeenten zien dit als een kans om het Inkomensdeel te laten afnemen.

Verordeningen

Door de wijzigingen moeten meerdere verordeningen worden aangepast:

- Toeslagenverordening: huishoudinkomen, nieuwe definitie gezin.
- Afstemmingsverordening. Dan gaat het onder meer om:
  - De verwijzing naar 'gehuwd' veranderen in 'gezin'
  - Waar nodig leeftijd veranderen van '27 jaar of ouder' in '18 jaar'.
- Het toevoegen van drie gedragingen waarvoor verlaging kan worden toegepast:
  - Niet voldoen aan leveren tegenprestatie
  - Niet meewerken aan plan van aanpak door jongere
  - Niet voldoen aan re-integratieverplichting door alleenstaande ouder met onthefing arbeidsverplichting.
- Verordening Langdurigheidstoeslag: laag inkomen is maximaal 110% WML.
- Daarnaast moet er ook een nieuwe verordening gemaakt worden, namelijk voor maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen.

Systemen/ICT

Natuurlijk wordt het uitkeringssysteem aangepast. Maar ook andere bij gemeenten gebruikte systemen vragen om aanpassingen. Hierbij valt te denken aan systemen voor frauderegistratie, zoals FRIS en Liaan. De aanpassingen verschillen per gemeente. Een goede registratie en verwerking van gegevens zijn nodig om een juiste uitkering te kunnen verstrekken en eventueel later terug te vorderen. Het is ook voordelig om informatiegestuurd handhaven mogelijk te maken.

Ondersteuning

In hoofdstuk 7 komt het Inlichtingenbureau aan bod: op welke wijze kan deze ketenpartner de gemeenten concreet ondersteuning bieden bij de implementatie en de uitvoering van de Wwb 2012?

Aanscherping voorwaarden en sancties voor jongeren

2.1 Juridisch kader

In de Wwb 2012 komt de eigen verantwoordelijkheid van de jongere meer dan in de huidige wet voorop te staan. Daarom moeten alle jongeren (meerderjarigen van 18 tot 27 jaar) die zich bij de gemeente melden worden aangesproken op de mogelijkheden om naar school of aan het werk te gaan.

Sancties

Als jongeren onvoldoende aantoonbare inspanningen plegen om naar school of aan het werk te gaan, kunnen zij worden gesanctioneerd. De uitkering kan worden verlaagd, maar de jongere kan ook worden uitgesloten van het recht op algemene bijstand, als ondubbelzinnig blijkt dat de jongere zijn verplichtingen niet na zal komen¹.

Zoektijd

Eén van de belangrijkste nieuwe regels is dat jongeren die zich bij het UWV melden, niet direct een aanvraag voor algemene bijstand mogen indienen. Dat mag pas na een zoektijd van vier weken. In die vier weken moet de jongere twee dingen doen:

- De jongere moet actief naar werk zoeken
- De jongere moet met documenten aantonen dat hij geen onderwijs kan volgen. De gemeente bepaalt hoe de jongere dit moet aantonen. Een jongere kan uitgesloten worden van algemene bijstand indien hij onderwijs kan volgen en in verband daarmee aanspraak heeft op studiefinanciering. Als een jongere geen studiefinanciering kan krijgen, maar wel regulier onderwijs kan volgen en dat nalaat, wordt hij ook uitgesloten.

¹ Art. 13. Uitsluiting van bijstand

Voorschot

Omdat er pas na vier weken een aanvraag mag worden ingediend, mag de jongere in beginsel geen voorschot worden verleend. Er ligt immers geen aanvraag. Bijstand op grond van zeer dringende redenen² is formeel ook niet mogelijk: ook daarvoor geldt dat er een aanvraag moet zijn ingediend. Ons inziens zal artikel 16 Wwb voor de gemeente de enige rechtsgrond zijn om in 'acute noodsituaties' toch bijstand te verlenen.

Voor drie categorieën vreemdelingen geldt wél, dat reeds na de melding op verzoek een voorschot kan worden verstrekt, indien er sprake is van onevenredige bezwarende individuele omstandigheden³.

Mocht recht op een uitkering bestaan, dan kan dit recht op uitkering ingaan op de dag de jongere zich bij het UWV heeft gemeld⁴. Ook over de zoektijd wordt dus uitkering verstrekt.

Overigens is geregeld dat jongeren met een WW-uitkering zich al kunnen melden om bijstand aan te vragen, vanaf de dag vier weken voordat het recht op WW eindigt⁵.

Plan van aanpak

Bij het toekennen van de uitkering wordt een plan van aanpak⁶ gevoegd, met daarin opgenomen de afspraken, verplichtingen en wijze van ondersteuning door de gemeente richting arbeid. Het plan van aanpak is vatbaar voor bezwaar en beroep.

De jongere dient blijvend door het college aangesproken te worden op de onderling gemaakte afspraken. Periodiciteit van evalueren van het plan van aanpak is ter beoordeling aan het college.

Ondersteuning

Het recht op een werkleeraanbod wordt vervangen door een aanspraak van de jongere op ondersteuning⁷. Werken of leren staat voorop. Jongeren mogen niet langs de zijlijn komen te staan. Daarom wil de regering een apart regime voor jongeren handhaven in de Wwb. De jongere kan ook verplicht worden tot het leveren van een tegenprestatie⁸. Zie daarvoor hoofdstuk 4 van dit Spoorboekje.

² Art. 16. Zeer dringende redenen

³ Art. 41, lid 8. Aanvraag bij UWV

⁴ Art. 44. Toekenning

⁵ Art. 41. Aanvraag bij UWV

⁶ Art. 44a. Plan van aanpak

⁷ Art. 7. Opdracht college

⁸ Art. 9. Plicht tot arbeidsinschakeling en tegenprestatie

2.2. Invoering en overgangsrecht

In het overgangsrecht⁹ is geregeld dat besluiten die op grond van de WIJ zijn genomen, gelden als besluiten op grond van de Wwb 2012. WIJ-besluiten die afwijken van de Wwb 2012 worden binnen zes maanden na 1 januari 2012 in overeenstemming gebracht met de Wwb 2012. Voor de WIJ-jongere is ook het overgangsrecht met betrekking tot de gezinsbijstand op grond van artikel 78s van de Wwb van toepassing.

Onderwijs

De verplichting voor een jongere om eerst de mogelijkheden binnen het reguliere onderwijs te onderzoeken, wordt ingevoerd per 1 juli 2012. Hiermee wordt aangesloten bij de beoogde wijzigingen in de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB). Op dit moment is het nog niet duidelijk of het ministerie van OCW er in slaagt om deze wetswijziging WEB met ingang van de streefdatum 1 juli 2012 daadwerkelijk te realiseren. Mogelijk dat ten gevolge van dit uitstel het overgangsrecht ten aanzien van dit onderdeel komt te vervallen. Gemeenten moeten dan zelf nader bepalen hoe en per wanneer ze de verplichting aan jongeren tot het volgen van regulier onderwijs gaan invullen.

Werkleeraanbod

Een werkleeraanbod op grond van de WIJ wordt omgezet in een aanbod tot ondersteuning op grond van de Wwb. Daarbij is geregeld dat jongeren bij wie het werkleeraanbod al is ingegaan voordat het wetsvoorstel in werking treedt, hun werkleeraanbod behouden gedurende maximaal zes maanden na inwerkingtreding. Dit is alleen anders als het werkleeraanbod binnen zes maanden eindigt. In dat geval behoudt de jongere zijn werkleeraanbod voor de volledige duur.

Lopende aanvragen WIJ

Bij aanvragen ingevolge de WIJ waarop niet is beslist voor 1 januari 2012 blijft de zoektijd van vier weken buiten toepassing.

2.3. Invoering in de praktijk

2.3.1. Informeren op maat

Om efficiënte voorlichting mogelijk te maken verdient het de voorkeur om eerst een analyse te maken. Is deze specifieke klantgroep voldoende geïnformeerd over hun rechten en plichten? Wat weet de jongere in de praktijk wel, en wat niet? Hulpmiddelen zijn de afstemming met derden (zoals jongerencentra, scholen en uitzendbureaus) en sociale media, die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Uiteraard kan men ook ervaringen en inzichten van het zittende (jongeren)bestand gebruiken.

Aandachtspunten

Gemeenten moeten in hun voorlichting goed duidelijk maken wat er precies van de jongeren wordt verwacht. Aandachtspunten zijn dan:

- Vier weken zoektijd, om te zoeken naar werk of regulier onderwijs. Wel of geen aanspraak op WTOS/WSF is in dit verband niet van belang (maar uiteraard wel in het kader van het bepalen van het recht op algemene bijstand).
- Aantoonbare inspanningsverplichting van jongere tijdens en na de zoektijd van vier weken. De bewijslast ligt bij de jongere.
- Er komt een vorm van ondersteuning ten behoeve van de arbeidsinschakeling door de gemeente, na afloop van de zoektijd. Het college stelt samen met de jongere een plan van aanpak op, evalueert samen en stelt het plan zonedig bij. Het college kan besluiten vroegtijdige ondersteuning tijdens de zoektijd te geven aan met name kwetsbare jongeren, om snelle en succesvolle uitstroom te bevorderen.
- Een groot deel van de WIJ-jongeren heeft onder de Wwb 2012 (ten gevolge van de huishoudinkomtoets) geen recht meer op bijstand, of enkel samen nog met de ouders. Dit betekent dat de jongeren op adequate wijze moeten worden geïnformeerd en ondersteund gedurende de periode van het overgangsrecht.
- Voor gezinnen waartoe gezinsleden behoren die zowel jonger zijn dan 27 jaar als 27 jaar en ouder kan het gezin meteen bij het UWV een aanvraag indienen. Het college toetst vier weken na melding of de jongere in die vier weken aantoonbare inspanning heeft verricht. Mocht dat onvoldoende zijn, dan wordt de gezinsbijstand verlaagd. Zie ook paragraaf 2.3.4.

⁹ Art. 78t. Overgangsrecht intrekking Wet investeren in jongeren

- Jongeren van wie het recht op WW eindigt mogen zich vier weken voor het einde van de WW-uitkering melden om bijstand aan te vragen. Dan vormen de laatste vier weken van de WW-uitkering de zoekperiode. Zo ontstaat een sluitende aanpak tussen de WW en Wwb.

2.3.2. Dienstverlening op maat

Om de juiste dienstverlening te kunnen bieden is integraal werken nodig. Dat vraagt om afstemming en samenwerking met andere partijen, zoals:

- *UWV Werkbedrijf*
Hier gaat het om aanvraagprocedure en ondersteuning bij de arbeidsinschakeling van de jongere. Ook moet worden afgesproken hoe de instroom vanuit de WW naar de bijstand wordt voorkomen.
- *Lokale hulpverlening, lokaal en regionaal onderwijs en Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC)*
Hierbij gaat het erom dat zoveel mogelijk jongeren tot 23 jaar daadwerkelijk naar school of aan het werk gaan. IJkpunt hierbij kan zijn dat de jongere een startkwalificatie (diploma op HAVO-, VWO- of MBO2-niveau¹⁰) heeft. Zijn jongeren eenmaal uitgevallen, dan is het moeilijk hen weer terug naar school te krijgen. Een stevige verzuim-aanpak op MBO-scholen moet voorkomen dat ze uit beeld verdwijnen. Jongeren zijn niet van de ene op de andere dag weg: verzuim is een voorbode. Met onderwijsinstellingen moet gesproken worden over het door hen gevoerde aannamebeleid.
- *Jongerenloket werkplein*
Bij het indienen van de aanvraag moet de jongere kunnen aantonen dat er geen mogelijkheden binnen het onderwijs zijn. Eén van de middelen hiervoor zou een verklaring van een RMC-functionaris kunnen zijn. In veel gemeenten is de RMC-functie georganiseerd in een Jongerenloket. Afstemming is noodzakelijk om de tijdigheid van een dergelijke verklaring (binnen vier weken) te waarborgen.
- *Werkgevers en uitzendbureaus*

Ondersteuning

Ook ondersteuning aan niet-uitkeringsgerechtigde jongeren is mogelijk. Jongere dient zichzelf hiervoor te melden bij het UWV Werkbedrijf. De gemeente zal beleid moeten maken in hoeverre men deze doelgroep pro-actief wil benaderen en ondersteunen.

2.3.3. Controle op maat

Bestandskoppelingen

Gemeenten beschikken over een groot aantal (onderwijs-)gegevens en mogelijkheden om bestanden te koppelen. Per 1 januari van dit jaar zijn er drie wetswijzigingen in werking getreden om de uitwisseling van gegevens op dit punt verder te vergemakkelijken. Een van de wijzigingen betreft het besluit SUWI, zodat gemeenten RMC-gegevens mogen gebruiken voor de Wwb en WIJ.

Niet-melders

Met behulp van het Inlichtingenbureau kan inzicht verkregen worden in de doelgroep van niet-melders. Colleges hebben immers een zorgplicht, die naar eigen vrijheid is in te vullen. Het Inlichtingenbureau levert gegevens aan de RMC's (op dit moment aan 19 van de 35) om het grote aantal jongeren dat zonder startkwalificatie de school verlaat te kunnen prioriteren. Ook hoogte en soort inkomen, of het juist niet hebben van inkomsten, kunnen worden geleverd.

2.3.4. Sanctioneren op maat

Criteria

Voor het sanctioneren op maat is het van belang om criteria op te stellen met betrekking tot de inspanningsverplichtingen van de jongere. Het gaat hierbij ook om houding en gedrag (kleding, uiterlijk etc.) van de jongere. Het college moet vaststellen of een jongere zich voldoende heeft ingespannen. Binnen het juridisch kader voeren gemeenten lokaal beleid om te kunnen beoordelen of een jongere zijn best heeft gedaan en in hoeverre er recht op bijstand bestaat.

Knelpunt hierbij is dat er niet echt een objectief criterium is waaraan het college kan toetsen. In de praktijk zijn immers allerlei gradaties van nalatig gedrag mogelijk.

¹⁰ Art. 6. Niet uitkeringsgerechtigde en startkwalificatie

Gezinsbijstand

Een ander punt van aandacht is het feit dat overige gezinsleden de dupe kunnen worden van verwijtbaar gedrag van de jongere. Wat te doen met bijstand voor overige gezinsleden, als de jongere zich onvoldoende inspant om werk te vinden, ernstig misdraagt of weigert regulier onderwijs te gaan volgen?

In dat geval kan bijstand geweigerd worden of kan er een maatregel worden opgelegd. Schulinc Handboek Wwb stelt, dat in gevallen waarin de jongere geen enkele poging ondernomen heeft om werk te vinden, hij uitgesloten wordt van het recht op bijstand ingevolge artikel 13 lid 2d Wwb. Er is dan sprake van een niet-rechthebbend gezinslid. Overige gezinsleden worden zo niet getroffen. Indien de jongere de dingen half doet, geldt de uitsluitingsgrond niet, maar kan een maatregel opgelegd worden. Het gezinsinkomen wordt dan wel gekort.

Onderwijs

De jongere dient documenten te verstrekken die het college kunnen helpen bij de beoordeling of de jongere nog mogelijkheden heeft binnen het reguliere onderwijs. Daarbij is het van belang of redelijkerwijs van een jongere kan worden gevergd dat hij onderwijs volgt. Om te bepalen of iemand nog mogelijkheden heeft binnen het reguliere onderwijs, kan men aansluiten bij het al dan niet bezitten van een startkwalificatie. De jongere die weigert dergelijk onderwijs te volgen kan uitgesloten worden van bijstand, tenzij hij echt, objectief, er de capaciteiten niet voor heeft. Knelpunt hierbij is weer dat het college zelf de criteria met betrekking tot de aantoonplicht van de jongere moet invullen. Bij de besluitvorming kan het college rekening houden met het per 1 juli 2012 wettelijk (WEB¹¹) van kracht wordende 'bindende studieadvies' (bij gebrek aan studievoortgang) van scholen aan leerlingen, of een verklaring van het RMC. Een medisch advies zou ook als bewijs kunnen dienen.

Herhaalde aanvraag

Bij een herhaalde aanvraag na een eerdere weigering volgt een nieuwe zoekperiode.

Plan van aanpak

Bij onvoldoende medewerking aan het plan van aanpak wordt de uitkering verlaagd of zelfs beëindigd.

Vervroegde aanvraag

Wat, als de jongere een aanvraag om bijstand doet, eerder dan vier weken na eerste melding. Moet het college een dergelijk verzoek afwijzen of de aanvraag niet eerder dan vier weken na de melding in behandeling nemen?¹² Schulinc Handboek Wwb stelt dat het college in dat geval een aanvultermijn op grond van artikel 4:5 Awb moet geven, omdat het over te weinig gegevens beschikt om het recht op bijstand vast te kunnen stellen.

¹¹ Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)

¹² Art. 4.1, lid 4

Aanscherping gezinsbijstand en huishoudinkomentoets

3.1. Juridisch kader

Vanaf 1 januari 2012 zal het gezin gezamenlijk de uitkering in het kader van de Wwb ontvangen. De verplichtingen (arbeids-, re-integratie- en inlichtingenverplichting) gelden voor het gezin als geheel, met uitzondering van de minderjarigen. De bijstand voor inwonenden verdwijnt. De toets op het partnerinkomen wordt vervangen door een toets op het huishoudinkomen (en vermogen). Gezinsleden moeten ook samen bijstand aanvragen of door één of meer van hen met schriftelijke toestemming van de ander of anderen¹³.

Samen één uitkering

Dit betekent dat ouders en meerderjarige kinderen die samenwonen voortaan samen één bijstandsuitkering krijgen. Bloed- en aanverwanten in de eerste graad¹⁴ die in dezelfde woning het hoofdverblijf hebben, worden aangemerkt als een gezin. Daarbij is de bijstandsnorm van 100% netto WML van toepassing.

Inkomsten

De inkomsten van gezinsleden jonger dan 16 jaar worden volledig vrijgelaten. Dat geldt ook voor het inkomen van 16- en 17-jarigen, voor zover dit minder is dan twee maal de inkomensgrens van de AKW¹⁵.

Ook een Wajong-uitkering behoort in beginsel niet tot het inkomen van een gezin. De Wajonguitkering wordt in enkele gevallen wel tot het inkomen van het gezin gerekend. Dat is in de situatie dat één (of meer) van de gezinsleden een Wajonguitkering ontvangt en:

- Het gezin enkel uit gehuwden bestaat
- Het gezin enkel bestaat uit gehuwden met één of meer ten laste komende kinderen.

¹³ Art. 43. Vaststelling op aanvraag

¹⁴ Art. 3. Gezamenlijke huishouding en woning

¹⁵ Art. 31. Middelen

Wat is een gezin?

Onder de nieuwe definitie van 'gezin' in de Wwb wordt het volgende verstaan:

- De gehuwden tezamen;
  - De gehuwden met hun minderjarige en/of meerderjarige kinderen;
  - De alleenstaande of alleenstaande ouder met één of meer meerderjarige kinderen;
  - Grootouders met kinderen en kleinkinderen;
- die in dezelfde woning hun hoofdverblijf hebben¹⁶.

Er zijn twee mogelijke uitzonderingen van het begrip 'gezin' en daarmee dus ook van de huishoudinkomentoets:

1. **Studenten.** Kinderen van 18 jaar of ouder wier in aanmerking te nemen inkomen (inclusief de ontvangen studiefinanciering¹⁷) niet meer bedraagt dan 80% van het netto minimumloon, inclusief vakantietoeslag¹⁸. Daarnaast dient het kind regulier ('uit 's Rijks kas bekostigd') onderwijs te volgen en aanspraak te hebben op studiefinanciering, of voor een tegemoetkoming op grond van hoofdstuk 4 van de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (Wtos) in aanmerking te komen.
2. **Zorgbehoevenden.** Hiertoe moet een verzoek worden ingediend, waarop het college kan besluiten dat de zorgbehoevende niet tot het gezin behoort. De criteria om onder deze uitzondering te vallen zijn vrij scherp: aantoonplicht van bestaan AWBZ-indicatie voor tien uur of meer voor vijf specifieke terreinen en zorgbehoevende mag geen PGB ontvangen.

¹⁶ Art. 4, lid 1 c. Alleenstaande, alleenstaande ouder en gezin

¹⁷ Art. 33. Bijzonder inkomen

¹⁸ Art. 32. Inkomsten

3.2 Invoering en overgangsrecht

Zes maanden

Het overgangsrecht¹⁹ is alleen van toepassing als op 31 december 2011 sprake is van een uitkering (Wwb en/of WIJ). Deze personen behouden hun recht op uitkering tot het moment waarop het recht op uitkering eindigt, echter tot maximaal 1 juli 2012.

Per 1 juli 2012 wordt de situatie aangepast aan de nieuwe gezins- en inkomensbepalingen.

Het recht en/of hoogte van de uitkering kan in de tussentijd wel op andere gronden worden aangepast. Hierbij valt te denken aan de middelentoefts en uitsluitingsgronden. Voor alle meerderjarige bloed- en aanverwanten in de eerste graad, die in dezelfde woning als de Wwb- of WIJ-gerechtigde hun hoofdverblijf hebben, geldt vanaf 1 januari 2012 de informatie- en medewerkingsplicht gericht op het gezamenlijke recht op bijstand per 1 juli 2012²⁰.

Geen nieuwe aanvraag

Als er al een recht op uitkering bestaat voor personen die per 1 januari 2012 onder de nieuwe definitie van 'gezin' gaan vallen, wordt dit van rechtswege omgezet in Wwb-gezinsbijstand. Er hoeft geen nieuwe aanvraag ingediend te worden, maar alle gezinsleden – dus ook diegenen die voorheen geen recht hadden op bijstand – moeten wel de informatie en medewerking verlenen die nodig is voor de omzetting.

3.3. Invoering in de praktijk

3.3.1. Informeren op maat

Ondanks het overgangsrecht geldt de inlichtingenverplichting al vanaf 1 januari 2012 voor de persoon/personen die na het overgangsrecht ook onder het begrip gezin gaan vallen. Deze verplichting moet onderdeel zijn van de informatie aan de doelgroep.

Uitbetaling

Uitbetaling aan de leden van het gezin kan ieder voor hun deel of aan één (of meer) van de gezinsleden. De keus is aan het gezin. In het geval het gezin kiest voor betaling van ieder voor hun deel kan dit echter wel consequenties hebben voor de (on)mogelijkheid van doorbetalingen aan derden, zoals huur. Dit moet onderdeel zijn van het informeren van de doelgroep.

Doelgroepen

Om de goede keuzes te maken over de wijze van voorlichting is het essentieel dat de doelgroep in kaart wordt gebracht door middel van een bestandskoppeling tussen het uitkeringsstelsel en de GBA. Afhankelijk van de uitkomst moet worden vastgesteld op welke wijze de verschillende groepen uitkeringsgerechtigden worden geïnformeerd. Het valt weliswaar aan te bevelen om alle personen die binnen het begrip 'gezin' vallen (dus ook zij waarvan de uitkering zal worden beëindigd in verband met de huishoudinkomentoets) persoonlijk te spreken, maar alleen een koppeling met de GBA maakt inzichtelijk of dit mogelijk is. De bestandskoppeling brengt onder meer de volgende groepen aan het licht:

– Gezinnen met een inkomen

De regering schat in dat 18.000 huishoudens te maken krijgen met de huishoudinkomentoets. Hiervan zullen er circa 2.200 gezinsbijstand gaan ontvangen. Bij de andere huishoudens (circa 15.800) zal door de invoering van de huishoudinkomentoets geen recht meer bestaan op bijstand, omdat één of meer leden van het gezin inkomsten heeft boven het WML. Goede informatie aan deze doelgroep is van essentieel belang, zodat zij zich kunnen 'voorbereiden' op de aankomende financiële gevolgen;

– Alleenstaande ouders

Er gaat een nieuwe vrijlatingsregeling voor inkomsten uit arbeid gelden voor de alleenstaande ouder – zie hoofdstuk 6 van dit Spoorboekje²¹. De alleenstaande ouder die naast ten laste komende kinderen ook inwonende meerderjarige kinderen heeft, zal onder het begrip 'gezin' gaan vallen. De doelgroep moet goede informatie krijgen over de wijzigingen in de vrijlatingsregeling.

¹⁹ Art. 78s. Overgangsrecht huishoudinkomen en informatie- en medewerkingsplicht

²⁰ Let op het onderscheid in het eerste en het derde lid van art. 78s. In het eerste lid geldt niet het vereiste van het hebben van het hoofdverblijf in dezelfde woning, in het derde lid wel.

²¹ De vrijlating geldt overigens niet voor de alleenstaande ouders jonger dan 27 jaar. Zie art. 31, lid 5

- *Inwonende werkende jongeren*
Speciale aandacht verdient wellicht de groep van de huidige inwonende werkende jongeren en/of jongeren met bijvoorbeeld een WW-uitkering. Als ook de ouders in dat gezin werken, heeft de jongere bij eventuele werkloosheid/einde WW geen recht op bijstand. Door op een goede wijze te informeren over de nieuwe regels kunnen problemen (zoals schulden) wellicht worden voorkomen.
- *Zorgbehoevenden*
Personen die in beginsel onder het begrip ‘gezin’ gaan vallen, kunnen hiervan uitgezonderd worden als zij zorgbehoevend zijn en voldoen aan de voorwaarden. In overleg met de zorgkantoren kunnen deze personen op een goede wijze worden geïnformeerd.

Nalevingscommunicatie

De verwachting is dat een deel van de personen die onder het begrip ‘gezin’ gaan vallen hun huishoudsamenstelling zullen aanpassen, in die zin dat zij zich in de GBA op een ander adres laten inschrijven. Een duidelijke nalevingscommunicatie kan een positieve

Overleg met ketenpartners

Bij de invoering zal nauw overleg moeten plaatsvinden met een aantal ketenpartners:

UWV

Een deel van de personen die nu een uitkering van het UWV ontvangen zal door de wetswijziging onder het begrip ‘gezin’ gaan vallen. Personen met een Wajong-uitkering worden (vooralsnog) uitgezonderd van de huishoudinkomtoets. Voor de personen die een WW-uitkering ontvangen zullen er wel financiële consequenties zijn. In overleg met het UWV moeten deze personen goed geïnformeerd worden.

Schuldhelpverlening

Om mogelijke schuldenproblematiek te voorkomen zal in overleg met schuldhelpverlening beoordeeld moeten worden hoe de doelgroep (in de preventieve sfeer) voorbereid kan worden op de financiële consequenties.

SVB

Een deel van de personen die nu een uitkering van de SVB ontvangen, zal door de wetswijziging gezinsbijstand van de gemeente gaan ontvangen²². In overleg met de SVB moeten deze personen op een goede wijze geïnformeerd worden.

bijdrage leveren om dit te beperken²³. Het kan, naast een sterke ophoging van fraudeonderzoeken, ook voorkomen dat het aantal vorderingen en schuldhelpverzoeken als gevolg daarvan fors oploopt. Maatregelwaardig gedrag van individuele leden van het gezin heeft (in beginsel) gevolgen voor de bijstand van het hele gezin. Goede voorlichting hierover is van belang.

3.3.2. Dienstverlening op maat

Zorgbehoevenden

Zorgbehoevenden die voldoen aan de gestelde eisen kunnen onder voorwaarden uitgezonderd worden van gezinsbijstand. In overleg met de zorgkantoren zal een procedure moeten worden ingericht: op welke manier kunnen gemeenten personen verwijzen naar het zorgkantoor voor het aanvragen van een AWBZ-indicatie?

Ontheffing

Het college moet individueel afwegen of een zorgverlenende ouder tijdelijk wordt ontheven van de arbeids- en/of re-integratieverplichting en/of van de plicht tot het verrichten van een tegenprestatie (naar vermogen). Het is voor de uniformiteit nodig om criteria en overwegingen op te nemen in beleidsregels, werkinstructies en verordeningen.

Welk loket?

Meerdere gemeenten hebben verschillende loketten voor verschillende doelgroepen. Binnen een gezin kunnen personen zijn die tot een andere doelgroep behoren. In het kader van een goede dienstverlening is het van belang dat het voor klanten helder is waar zij zich moeten melden.

Goede afspraken

Bij de medewerker die het eerste contact met een klant heeft met betrekking tot de aanvraag van een uitkering moet duidelijk zijn wanneer er sprake is van een ‘gezin’. Hiermee wordt onnodig administratief werk voorkomen, voor een aanvrager die achteraf gezien geen recht op bijstand heeft. Goede afspraken met het UWV/Werkplein zijn hierbij van belang. Naar het zich laat aanzien zal de regering ruimte bieden om tijdelijk af te zien van de WEU.

²² Het betreft huidige Wwb-klanten ouder dan 65 jaar met inwonende kinderen, en gehuwden/samenwonenden waarvan één partner 65 jaar of ouder is en één partner jonger is dan 65 jaar, met onvolledige AOW

²³ Om ook mogelijke ‘verschaffers van een postadres’ te bereiken is het van belang de communicatie breder te trekken dan alleen klanten

E-Intake

Klanten kunnen zich ook melden via de E-intake. Deze zal moeten worden aangepast aan het nieuwe begrip 'gezin'. Omdat dit mogelijk niet voor 1 januari 2012 gerealiseerd is, valt te overwegen om de criteria voor het begrip 'gezin' via de site duidelijk te maken. Daarbij kan er voor gekozen worden om deze doelgroep tijdelijk niet via de E-intake, maar persoonlijk de aanvraag te laten indienen.

Schriftelijke toestemming

Het gezin kan kiezen of zij gezamenlijk bijstand aanvragen of dat de aanvraag door één of meer van hen met schriftelijke toestemming van de ander(en) wordt aangevraagd. Voor een goede dienstverlening is het van belang dat bekend is waar een dergelijke schriftelijke toestemming aan moet voldoen.

Beëindiging

In verband met de huishoudinkomentoets zullen veel uitkeringen (na afloop van het overgangsrecht) beëindigd moeten worden. Het is van belang dat klanten goed worden voorbereid op de aankomende beëindiging, zodat zij tijdig kunnen anticiperen op de teruggang in inkomen. Goede voorlichting en begeleiding kan mogelijk schuldenproblematiek voorkomen (een vorm van 'preventieve schuldhulpverlening').

Aanpassing

In het geval dat één van de gezinsleden door bijvoorbeeld een verhuizing buiten de gezinsbijstand gaat vallen, zal in het kader van een goede dienstverlening gekeken moeten worden op welke wijze deze aanpassing moet plaatsvinden: beëindiging of slechts een administratieve aanpassing. Denk hierbij vooral aan vermogensvaststelling.

3.3.3. Controleren op maat

Controle op rechtmatige verstrekking van de gezinsuitkering kan plaatsvinden door onder meer de koppeling van bestanden, huisbezoeken en het hanteren van risicoprofielen. Het is aan het college om een adequaat controle- en handhavingsbeleid te voeren, mede om te voorkomen dat de uitvoering gaat 'vastlopen' op de controle. Informatiegestuurde handhaving zal hierbij een steeds belangrijker rol spelen.

Schijnverhuizingen

Door de invoering van de gezinsbijstand/huishoudinkomentoets zal de controle aan de poort op een juiste wijze ingericht moeten zijn. Denk hierbij ook aan schijnverhuizingen, voorafgaand aan de aanvraag om bijstand. Een goede bestandsvergelijking met de GBA is hierbij van belang. Voor het zittend bestand geldt: breng de potentiële klanten die na het overgangsrecht onder het begrip 'gezin' gaan vallen zo snel mogelijk in kaart. Dit om schijnverhuizingen in beeld te krijgen en vorderingen achteraf te voorkomen. Meerdere gemeenten brengen de doelgroep inmiddels via bestandskoppelingen in kaart, om dit gedurende de periode van het overgangsrecht te volgen en daar waar nodig handhavingsacties in te zetten. Een goede nalevingscommunicatie zoals in paragraaf 3.3.1. genoemd, is van wezenlijk belang om de klanten goed te informeren over de gevolgen van schijnverhuizingen. Goede communicatie hierover zal een voor de gemeente positieve invloed hebben op het aantal schijnverhuizingen.

Bestandskoppelingen

Staatssecretaris De Krom heeft aangegeven dat het tegengaan van fraude een speerpunt is van dit kabinet. Gemeenten hebben de belangrijke taak om bijstandsfraude op te sporen en regelmatig te controleren of iemand terecht een uitkering ontvangt. Het Rijk wil gemeenten (en ook SVB en UWV) zo goed mogelijk ondersteunen, door onnodige belemmeringen weg te nemen. Om die reden worden in 2012 een aantal verbeteringen doorgevoerd op het gebied van bestandskoppelingen. Zo kunnen gemeenten bij het aanvragen van een uitkering inzien of iemand studiefinanciering ontvangt. Ook kunnen gemeenten kosteloos inzage krijgen in het Kadaster. Dit verlaagt de drempel voor gemeenten om hierop te controleren. De pakkans voor frauderende uitkeringsgerechtigden wordt op deze manier vergroot.

3.3.4. Sanctioneren op maat

Het constateren van een maatregelwaardige gedraging bij de individuele gezinsleden heeft in beginsel consequenties voor de bijstand van het hele gezin. In beleid- en werk-instructies zal duidelijk moeten worden aangegeven wanneer de gemeente hierop (mogelijk) een uitzondering wil maken. Dit zal de uniformiteit bevorderen.

Schuldhelpverlening

Bij een opgelegde sanctie en/of vordering aan een gezin is het niet onwaarschijnlijk dat sneller een problematische schuldensituatie ontstaat. Samenhang met re-integratie en schuldhelpverlening is hierbij van wezenlijk belang om problemen bij zowel het gezin als bij de gemeente te beperken.

Werkproces

Gezinsleden zijn hoofdelijk aansprakelijkheid voor ontstane (fraude-)vorderingen. Beleid en werkinstructies moeten hierop worden aangepast. Dit heeft ook consequenties voor debiteurenbeheer. Want naast kansen op snellere invordering, geeft dit ook meer werkdruk. Een goed en efficiënt werkproces is van belang om de hoeveelheid administratief werk te verminderen.

Nederlandse taal

Het niet of onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal is een nieuwe grond voor afstemming (verlaging) van de bijstand²⁴. Het niet beheersen van de Nederlandse taal bij individuele gezinsleden heeft in beginsel consequenties voor de bijstand van het hele gezin. Zowel in de afstemmingsverordening, beleid en werkinstructies moet duidelijk worden aangegeven of (en zo ja: in welke situaties) hiervoor uitzonderingen gelden.

'Ondubbelzinnig'

In de situatie dat een jongere onderdeel uit maakt van een gezin, kan zich een probleem voordoen. Als een jongere ondubbelzinnig laat merken (door houding en gedrag) dat hij zijn arbeidsverplichting niet wil nakomen, nu niet en in de toekomst niet dan is er geen recht op algemene bijstand voor die jongere²⁵. In dat geval wordt de jongere dus een 'niet rechthebbende'. Deze uitsluiting heeft echter geen gevolgen voor de hoogte van de bijstand van het gezin.

²⁴ Art. 18. Afstemming

²⁵ Art 13. Uitsluiting van bijstand

Het lijkt er dus op, dat als de jongere ondubbelzinnig weigert, de gemeente geen sanctie kan opleggen. Niet duidelijk is, of dit bewust zo is opgenomen of dat er sprake is van een omissie in de wet. Voor de gemeente is het wel van belang om in de beleidsregels goed te formuleren wat wordt verstaan onder 'ondubbelzinnig'. Naarmate dit strikter wordt geformuleerd zal de uitsluitingsgrond minder vaak van toepassing zijn en blijft de mogelijkheid om te sanctioneren aanwezig.

Dilemma

Hoe om te gaan met een sanctie aan het gezin in het geval een individueel lid van het gezin zich (deels) onttrekt aan opgelegde verplichtingen? Hoewel de wet, maar vooral ook de Memorie van Toelichting in deze gevallen helder zijn, kan dit een dilemma vormen voor gemeenten. Is het wel gepast om ouders te straffen voor het gedrag van een inwonend meerderjarig kind? De kans bestaat dat gemeenten dit dilemma willen oplossen door in hun beleid regels op te nemen

om in die gevallen uitzonderingen te maken op het opleggen van een sanctie aan het hele gezin. Gelet op de gedachtegang achter de aanscherping Wwb is dit niet de wens van de regering. Bovendien zou de gemeente hiermee voor zichzelf een financieel probleem kunnen creëren. Mede, omdat dit wellicht een criterium voor het ministerie zou kunnen zijn om geen Incidentele aanvullende uitkering (IAU) toe te kennen als gemeenten tekorten hebben.

Tegenprestatie naar vermogen

4.1. Juridisch kader

Per 1 januari 2012 wordt de tegenprestatie naar vermogen ingevoerd binnen de Wwb, IOAW en IOAZ. Het college is dan bevoegd klanten te verplichten naar vermogen een tegenprestatie te verrichten²⁶. Van iedereen die een bijstandsuitkering ontvangt, mag namelijk worden verwacht dat hij iets doet voor die uitkering: voor wat hoort wat. Dit is ook in het belang van betrokkene, omdat deze zo invulling geeft aan zijn maatschappelijke betrokkenheid.

Tijdelijk

De tegenprestatie betreft werkzaamheden 'naar vermogen' van tijdelijke aard. Deze worden opgedragen; er is dus geen verplichting om die zelf te zoeken. Een dergelijke zoekverplichting geldt wel voor betaalde arbeid. Werkzaamheden hoeven dus niet direct gericht te zijn op toeleiding tot de arbeidsmarkt en staan los van re-integratie. Dat is al direct een verschil met de participatieplaats. De werkzaamheden op een participatieplaats dienen primair nuttig te zijn voor de ontwikkeling van betrokkene richting de arbeidsmarkt. De tegenprestatie mag niet in de weg staan van de acceptatie van algemeen geaccepteerde arbeid of aan de re-integratie gericht op arbeidsinschakeling.

Ontheffing

Als er dringende redenen zijn kan het college tijdelijk ontheffing verlenen van de verplichting tot tegenprestatie. Zorgtaken kunnen onder bepaalde voorwaarden als dringende reden worden aangemerkt. Het college moet zich er in die situatie van overtuigen dat betrokkene eventuele zorgtaken kan combineren met het leveren van een tegenprestatie.

'Naar vermogen'

Het college bepaalt de aard, de omvang en het aanbod van de maatschappelijk nuttige werkzaamheden. Beperkende voorwaarde is dat de verplichting 'naar vermogen' kan worden opgelegd. Niet van iedereen kan dezelfde tegenprestatie verwacht worden. Het college is verantwoordelijk voor het maken van dit soort afwegingen, bijvoorbeeld ten aanzien van het benoemen van specifieke doelgroepen en aanbod van bepaalde werkzaamheden.

De activiteiten hebben niet ten doel ten goede te komen aan private partijen.

Sanctionering

Overigens geldt de plicht tot tegenprestatie voor alle meerderjarige leden die onder de gezinsbijstand vallen. Indien een jongere (jonger dan 27 jaar) geen tegenprestatie wil leveren heeft hij geen recht op algemene bijstand²⁷. Als een bijstandsgerechtigde van 27 jaar of ouder zijn verplichting tot het leveren van een tegenprestatie niet nakomt, wordt de bijstand verlaagd²⁸.

4.2. Invoering en overgangsrecht

Voor het onderdeel tegenprestatie naar vermogen geldt geen overgangsrecht.

4.3. Invoering in de praktijk

4.3.1. Informeren op maat

De tegenprestatie wordt door het college opgedragen en er geldt geen actieve zoekverplichting voor de bijstandsgerechtigde. De klant kan wel vrijwillig een tegenprestatie bij het college aandragen.

Het is belangrijk dat het college invulling geeft aan de manier waarop het principe 'voor wat, hoort wat' wordt gecommuniceerd. Dit kan een preventieve werking hebben op de instroom van nieuwe klanten. Zie ook het kader op pagina 30.

²⁶ Art. 9. Plicht tot arbeidsinschakeling en tegenprestatie

²⁷ Art. 13, lid 2d. Uitsluiting van bijstand

²⁸ Art. 18. Afstemming

4.3.2. Optimaliseren dienstverlening

De gemeente moet medewerkers opleiden om bijstandsgerechtigden in dergelijke trajecten te begeleiden. Werkzaamheden zullen samen met (semi-)overheidsorganisaties georganiseerd moeten worden. Daarbij moeten er duidelijke regels komen omtrent verzuimcontrole, werkbegeleiding en voortgang. Werkafspraken tussen klant, gemeente en 'werkgever' moeten worden gemaakt en vastgelegd.

De gemeente zal er voor moeten zorgen dat de bijstandsgerechtigde tijdens het verrichten van de werkzaamheden is verzekerd voor ziekte en aansprakelijkheid. In overleg dienen eventuele extra kosten zoals vervoer geregeld te worden.

4.3.3. Controle op maat

Om de naleving van gemaakte afspraken te kunnen controleren moeten de begrippen 'tegenprestatie' en 'naar vermogen' duidelijk zijn gedefinieerd. Pas dan kan een uniforme en zorgvuldige nalevingstoets plaatsvinden, Het college bepaalt aan de hand van de individuele omstandigheden, beschikbaarheid

De tegenprestatie als activeringsinstrument

Uit onderzoek²⁹ blijkt dat het leveren van een verplichte tegenprestatie voor de uitkering bijdraagt aan de uitstroom. Klanten stellen zich actiever op bij het zoeken naar betaald werk, accepteren eerder werk – tegen lager loon – dat op hun pad komt of zeggen de uitkering op om het traject van tegenprestatie te vermijden. Afhakers hebben vaak een andere inkomstenbron (al dan niet zwart). Tevens blijkt dat voor de doelgroep die

het meest kansrijk is bij het vinden van werk, een zware re-integratieinterventie maar beperkt effectief is. Het vragen van een tegenprestatie kan voor deze groep een extra prikkel vormen om uit te stromen. Temeer nu er fors bezuinigd gaat worden op het participatiebudget en er keuzes gemaakt moeten worden hoe de schaarse gelden ingezet kunnen worden³⁰.

²⁹ RWI-rapport 'Gemeentelijk re-integratiebeleid vergeleken' (2011)

³⁰ Omdat de regering heeft aangegeven te zullen monitoren of en hoe gemeenten gebruik maken van de bevoegdheid tot het opleggen van een tegenprestatie, zou het mogelijk ook gevolgen kunnen hebben voor een toekomstig beroep op een IAU door de gemeente.

van maatschappelijk nuttige werkzaamheden en de lokale situatie de aard, duur en omvang van de tegenprestatie. De werkzaamheden moeten immers door de bijstandsgerechtigde in redelijkheid ('naar vermogen') verricht kunnen worden.

4.3.4. Sanctioneren op maat

Een bijstandsgerechtigde kan niet worden gedwongen om een tegenprestatie te verrichten. Het niet-nakomen kan echter wel leiden tot een maatregel. Als de bijstandsgerechtigde jonger is dan 27 jaar kan de (gezins)bijstand beëindigd worden. Zie ook hoofdstuk 2.

Het leveren van een tegenprestatie en de plicht om te solliciteren en re-integreren gelden naast elkaar. Het uitgangspunt *werk boven uitkering* staat voorop.

Beperking van de verblijfsduur in het buitenland

5.1. Juridisch kader

Met de aanscherping van de Wwb wordt de maximale verblijfsduur in het buitenland ingeperkt. De bijstand is bedoeld als vangnet en men moet dus in Nederland wonen én verblijven om recht op bijstand te hebben. Het toestaan van een langdurig verblijf in het buitenland met behoud van bijstand past daar niet bij³¹.

Vier of dertien weken

Voor bijstandsgerechtigden geldt vanaf 1 januari 2012 dat een verblijf van maximaal vier weken per kalenderjaar in het buitenland wordt toegestaan.

Om het stapelen van vakantie rond de jaarwisseling tegen te gaan is de lengte van dat verblijf in het buitenland gemaximeerd op vier aaneengesloten weken. Tijdens het verblijf in het buitenland blijven overigens de arbeidsverplichtingen van kracht.

Voor de groep van 65 jaar en ouder maakt de regering een uitzondering op de standaardtermijn en stelt deze vast op dertien weken³². Bij deze groep bijstandsgerechtigden zijn definitief geen arbeidsverplichtingen aan het op de Wwb gebaseerde recht op Aio³³ verbonden. De regering ziet dan ook geen bezwaar om voor deze specifieke groep wel een uitzondering op de standaardregeling toe te passen.

Per individu

Er wordt enkel nog onderscheid gemaakt tussen jonger en ouder dan 65 jaar. Of iemand vrijgesteld is van zijn arbeidsverplichtingen doet er dus niet meer toe. Recht geldt per individu en niet per gezin.

Melden

De Wwb kent geen gemeentelijke beleidsvrijheid als het gaat om de maximale verblijfsduur in het buitenland. Wel kan een gemeente beleidsregels formuleren over het vooraf en achteraf melden van het verblijf buiten Nederland. Volgens de memorie van toelichting legt het college per beschikking bij de bijstandsverlening de verplichting aan de bijstandsgerechtigde op om verblijf in het buitenland vóóraf te melden. Belanghebbende is hiertoe gehouden op

grond van artikel 17 van de Wwb. De klant is ingevolge de huidige Wwb verplicht om zich direct ná terugkeer uit het buitenland weer terug te melden als hij langer dan de toegestane periode in het buitenland is geweest. Bij niet-melden is er sprake van schending van de inlichtingenplicht³⁴ en dient er een maatregel opgelegd te worden, plus een eventuele herziening en terugvordering van bijstand. Dit blijft in de nieuwe Wwb hetzelfde.

Uitzonderingen

Uitzonderingssituaties om langer met behoud van uitkering buiten Nederland te verblijven zijn ook in de nieuwe wet (zeer beperkt) mogelijk. Een en ander conform de reeds ontwikkelde jurisprudentie (levensbedreigende situaties)³⁵.

5.2. Invoering en overgangsrecht

De nieuwe regels op verblijf in het buitenland gaan in per 1 januari 2012³⁶. Er is een overgangstermijn van maximaal drie maanden na 1 januari 2012 voor personen jonger dan 65 jaar die ontheven zijn van de arbeidsverplichtingen ex. huidige artikel 9 lid 1 Wwb. Voor deze groep klanten bestond immers, op grond van ontheffing van de arbeidsplicht, een uitzondering op de algemene regel van vier weken. Formeel heeft het overgangsrecht geen betrekking op een jongere met een WIJ-uitkering, omdat niet wordt verwezen naar artikel 42, lid 1, onderdeel e (WIJ). Omdat het overgangsrecht de WIJ wel noemt, zijn wij echter van mening dat het overgangsrecht ook op deze personen betrekking heeft.

³¹ Art. 13. Uitsluiting van bijstand

³² Was oorspronkelijk acht weken. Amendement op 11 oktober 2011 aangenomen.

³³ Aanvullende inkomensvoorziening ouderen (Aio)

³⁴ Art. 17. Inlichtingenplicht

³⁵ Art. 16. Zeer dringende redenen

³⁶ Art. 78q. Overgangsrecht verblijf buiten Nederland

De overgangstermijn bedraagt maximaal zes maanden voor personen die ouder zijn dan 65 jaar. Op deze manier kan een (met toepassing van de oude regeling) reeds eind 2011 begonnen verblijf in het buitenland volgens de oude regels worden afgemaakt na 1 januari 2012.

5.3. Invoering in de praktijk

5.3.1. Informeren op maat

Voor 1 januari 2012 moeten bijstandsgerechtigden worden geïnformeerd over de nieuwe regels voor verblijf buiten Nederland. Dat is van belang om er zeker van te kunnen zijn dat besluitvorming op vakantieverzoeken binnen de termijnen blijven, zoals bepaald in het overgangsrecht.

Meldplicht

Het college legt bij de bijstandsverlening aan de klant de verplichting op om zijn verblijf in het buitenland vóóraf en na terugkeer te melden. De Sociale Dienst moet duidelijk aangeven hoe dat melden dient te gebeuren – via het digitaal loket of fysiek aan de balie.

5.3.2. Dienstverlening op maat

Beleidsregels

Er moeten beleidsregels worden opgesteld. Hoe te handelen bij langer verblijf in het buitenland dan wettelijk toegestaan? En hoe moet daarna (op verzoek) de bijstand worden hersteld? Gemeenten kunnen aansluiten bij huidige beleid en kijken waar aanpassing nodig is om op correcte wijze de nieuwe regels zowel klantgericht als rechtmatig te kunnen uitvoeren.

Opschorten, blokkeren of beëindigen

De Sociale Dienst kan de uitkering opschorten voor bepaalde duur, een blokkering toepassen in het betalingssysteem of de bijstand beëindigen. Opschorten en/of blokkeren heeft de voorkeur, vanuit een oogpunt van administratieve lastenverlichting voor klant en organisatie.

5.3.3. Controle op maat

Een goede registratie en eenduidige afspraken zijn cruciaal voor het bewaken van de maximale vakantietermijnen.

Automatische betalingsblokkade

Sommige gemeenten brengen in hun uitkeringssysteem een betalingsblokkade aan na de termijn van vier (of dertien) weken. Daarnaast kan men de klant verplichten om terugkeer altijd persoonlijk (met paspoort) te melden.

Door toepassing van steekproefsgewijze controles kan men de rechtmatigheid van de bijstand blijven monitoren en waarborgen. Te lang verblijf in het buitenland zou volgens de regering kunnen wijzen op het hebben van vermogensobjecten in het buitenland.

5.3.4. Sanctioneren op maat

Het college moet beleidsregels opstellen.

- Welke consequenties heeft het als men langer dan vier (of dertien) weken in het buitenland verblijft?
- Wat zijn de gevolgen voor het recht en de hoogte van de gezinsbijstand, als een gezinslid langer dan de toegestane termijn in het buitenland verblijft?

Meerderjarige kinderen die deel uitmaken van de gezinsbijstand kunnen, net als de overige gezinsleden, maximaal vier weken per kalenderjaar met behoud van het recht op gezinsbijstand buiten Nederland verblijven. Indien een van de gezinsleden langer dan vier weken buiten Nederland verblijft, wordt niet langer aan een voorwaarde voor het recht op bijstand voldaan³⁷. Dat kan dus inderdaad gevolgen hebben voor het recht op en de hoogte van de gezinsbijstand. Wat die gevolgen in een concrete situatie zijn, is ter beoordeling aan het college.

³⁷ Art. 11. Rechthebbenden

Ontheffing arbeidsverplichting alleenstaande ouders

6.1. Juridisch kader

In de Wwb 2012 is de ontheffing van de arbeidsverplichting voor alleenstaande ouders onder voorwaarden gehandhaafd. In het oorspronkelijke wetsvoorstel tot aanscherping van de Wwb was de afschaffing van de arbeidsverplichting voor alleenstaande ouders met kinderen jonger dan vijf jaar opgenomen³⁸.

Financiële onafhankelijkheid

Reden van deze aanscherping was, dat ook voor deze doelgroep geldt dat financiële onafhankelijkheid de voorkeur heeft boven uitkeringsafhankelijkheid. Als de alleenstaande ouder gaat werken, betekent dat meer inkomen voor het gezin, meer contacten in de maatschappij en een beter rolpatroon, aldus de regering. Door de afschaffing zou de alleenstaande ouder maximaal gestimuleerd worden te gaan werken. Daarbovenop is in het wetsvoorstel voor deze doelgroep een ruimere vrijlating van inkomen uit arbeid opgenomen.

Amendement

Echter: door een ingediend en aangenomen amendement blijft de ontheffing van de arbeidsverplichting voor de alleenstaande ouder met kinderen jonger dan vijf jaar in stand. Het college verleent de ontheffing indien de alleenstaande ouder hiertoe een verzoek indient.

Het amendement bevat echter wel een aantal extra voorwaarden:

- De maximale duur van de ontheffing is vijf jaar. In de huidige Wwb bedraagt deze maximaal zes jaar. Perioden van ontheffing in andere gemeenten tellen mee.
- De re-integratie verplichtingen worden opgenomen in een plan van aanpak³⁹. De alleenstaande ouder is verplicht om mee te werken aan het opstellen, uitvoeren en evalueren van het plan van aanpak.

- Na het opstellen van het plan van aanpak moet elke zes maanden een heronderzoek worden gedaan naar de in het plan opgenomen voorziening. In dit heronderzoek wordt beoordeeld of de alleenstaande ouder zich houdt aan de opgenomen verplichtingen. Als er aanleiding is om de opgenomen voorzieningen te wijzigen, stelt het college een gewijzigd plan van aanpak op.
  - Als uit houding en gedragingen van de alleenstaande ouder ondubbelzinnig blijkt dat hij/zij de verplichtingen in het plan van aanpak niet wil nakomen, wordt de ontheffing van de arbeidsverplichting ingetrokken. In de huidige Wwb wordt in een dergelijk geval de ontheffing opgeschort.
  - Naast de intrekking van de ontheffing van de arbeidsverplichting wordt ook een maatregel opgelegd⁴⁰. Er kan alleen van een verlaging worden afgezien als elke vorm van verwijtbaarheid ontbreekt.
- Net als onder de huidige Wwb wordt de ontheffing slechts eenmaal verleend met dien verstande dat ingevolge art 9a, lid 5 de ontheffing opgeschort kan worden.

Tegenprestatie

Een andere nieuwe verplichting die het college kan opleggen is de plicht tot het leveren van een tegenprestatie naar vermogen⁴¹. Deze verplichting kan ook worden opgelegd als er ontheffing van de arbeidsverplichting is verleend. Door het inzetten van deze tegenprestatie kan invulling worden gegeven aan de maatschappelijke betrokkenheid, die de regering als doelstelling heeft verbonden aan de Wwb 2012.

Ruimere vrijlatingen

Voor de werkende alleenstaande ouder geldt onder de Wwb 2012 een ruimere vrijlating van inkomsten uit arbeid. De regering is van mening dat de nieuwe vrijlating zo is vormgegeven, dat meer werken loont en dat er zo min mogelijk sprake is van een armoedeval. Daardoor wordt het verwerven van méér inkomsten gestimuleerd.

27 jaar of ouder

Daar waar de ontheffing van arbeidsverplichtingen geldt voor alleenstaande ouders van alle leeftijden, gelden de volgende vrijlatingen alleen voor alleenstaande ouders van 27 jaar of ouder:

- Voor alleenstaande ouders met een kind onder de twaalf jaar geldt een vrijlating van inkomsten uit arbeid, als deze naar het oordeel van het college bijdraagt aan de

³⁸ Art. 9a van de huidige Wwb zou hiermee komen te vervallen

³⁹ Zie voor de inhoud van het plan van aanpak art. 44a

⁴⁰ Art. 9a, lid 12

⁴¹ Dit is een bevoegdheid van het college. Zie ook hoofdstuk 4 'Tegenprestatie naar vermogen'

arbeidsinschakeling⁴². In dat geval komt de alleenstaande ouder in aanmerking voor een vrijlating van 12,5 procent van de netto inkomsten uit arbeid, tot een maximum van € 120,- per maand, met een maximale duur van dertig maanden. Deze nieuwe vrijlatingsregeling vervangt de inkomstenvrijlating van heffingskortingen⁴³ als bedoeld in artikel 31, tweede lid onderdeel c.

- Voorafgaand aan de nieuwe vrijlating kan de alleenstaande ouder ook nog gebruik maken van de algemene vrijlating (25 procent van de inkomsten met een maximum van € 190,- per maand gedurende maximaal zes maanden)⁴⁴. De totale duur om in aanmerking te komen voor een vrijlatingsregeling bedraagt dus 36 maanden.

6.2. Invoering en overgangsrecht

Voor de wijzigingen in de Wwb 2012 aangaande de alleenstaande ouder geldt een overgangsrecht⁴⁵. Het overgangsrecht laat zich in twee deelonderwerpen uitsplitsen:

Ontheffing van de arbeidsverplichting

Voor de alleenstaande ouder die de volledige zorg heeft voor een kind jonger dan vijf jaar blijft de ontheffing van de arbeidsverplichting gelden voor de duur van die ontheffing, maar uiterlijk tot 1 juli 2012. Voor de ontheffing van de arbeidsverplichting is dit overgangsrecht in principe een loze letter, nu de mogelijkheid voor ontheffing niet komt te vervallen.

Voor de nieuw toegevoegde onderdelen⁴⁶ in artikel 9a is het overgangsrecht wel van belang. Deze blijven buiten toepassing, voor zover het overgangsrecht van toepassing is.

De vrijlating van middelen

- De alleenstaande ouder die op 31 december 2011 gebruik maakt van de vrijlating van de aanvullende alleenstaande ouderkorting of de inkomensafhankelijke combinatiekorting, behouden deze vrijlating twee maanden, mits dit leidt tot een hogere uitkering dan het geval is bij toepassing van de nieuwe vrijlating.

⁴² Art. 31, lid 2r

⁴³ Inkomensafhankelijke combinatiekorting en aanvullende alleenstaande ouderkorting

⁴⁴ Art 31, lid 2n

⁴⁵ Art 78p. Overgangsrecht ontheffing en vrijlating alleenstaande ouders

⁴⁶ Heronderzoek iedere zes maanden, mogelijkheid opstellen gewijzigd plan van aanpak en verlagen bijstand na intrekking ontheffing

- De alleenstaande ouder die op 31 december 2011 gebruik maakt van de (algemene) vrijlating van inkomsten uit arbeid én de vrijlating van de heffingskortingen mag de vrijlating van deze heffingskortingen behouden tot het moment dat de vrijlating van inkomsten uit arbeid eindigt (maximaal zes maanden).

6.3. Invoering in de praktijk

6.3.1. Informeren op maat

Aandachtspunten

Naast het informeren over de hierboven genoemde wijzigingen, zoals die gaan gelden voor de alleenstaande ouder, enkele specifieke aandachtspunten:

- Alleenstaande ouders die inkomsten uit arbeid hebben en gebruik maken van de vrijlatingsregeling, moeten worden geïnformeerd over de nieuwe vrijlatingsregeling. Daarnaast is ook een goede uitleg van het overgangsrecht vereist om veel vragen te voorkomen.
- Ook alleenstaande ouders die geen inkomsten uit arbeid hebben, moeten op de hoogte gebracht worden van de nieuwe vrijlatingsregeling. Dit kan namelijk een positief effect hebben op het (actiever) zoeken naar werk.
- Gerichte informatie over de consequenties van het niet meewerken aan het plan van aanpak (intrekking ontheffing, en maatregel in plaats van opschorting) zal bijdragen aan de medewerking aan het plan van aanpak.

6.3.2. Dienstverlening op maat

Plan van aanpak

Het opstellen van een plan van aanpak en met name de daarin opgenomen uitwerking van de ondersteuning is van belang. Het plan moet elk half jaar geëvalueerd worden en daar waar nodig bijgesteld. In het kader van een goede dienstverlening dient de evaluatie in samenspraak met de klant plaats te vinden.

Formulieren

Relevante formulieren, zoals status- en inkomstenformulier, moeten worden aangepast. De dienstverlening rond werk is van groot belang, omdat deze doelgroep meer mag bijverdienen met werken in deeltijd, zonder dat de uitkering wordt gekort.

Tegenprestatie

Het toepassen van de tegenprestatie naar vermogen voor de doelgroep alleenstaande ouders vereist zorgvuldigheid. Het kan een positieve bijdrage leveren aan de maatschappelijke betrokkenheid, maar er dient wel rekening gehouden te worden met zorgtaken.

Einde ontheffing

De alleenstaande ouder van wie de ontheffing van de arbeidsverplichting binnen afzienbare tijd eindigt moet actief worden benaderd. De klant dient op de hoogte te worden gebracht van de geldende verplichtingen. In het kader van de dienstverlening is het ook van belang dat hij/zij op de hoogte wordt gebracht van de mogelijkheden tot ondersteuning.

6.3.3. Controle op maat

Plan van aanpak

Het plan van aanpak is niet vrijblijvend en de voortgang moet regelmatig worden gecontroleerd/geëvalueerd. Als blijkt dat de klant zijn verplichtingen, opgenomen in het plan van aanpak, niet wil nakomen kan dit leiden tot intrekking van de ontheffing van de arbeidsverplichtingen. De halfjaarlijkse evaluatie is van belang voor een juiste en uniforme controle op de verplichtingen.

Inkomstenverklaring

De groep alleenstaande ouders met jonge kinderen mag meer bijverdienen zonder dat de uitkering wordt gekort. Daarom is de maandelijkse controle van de inkomstenverklaring hier van extra belang, mede gelet op de toepassing van de juiste vrijlating. Speciale aandacht vraagt de toepassing van de vrijlatingsregeling gedurende het overgangrecht.

6.3.4. Sanctioneren op maat

Criteria

Om de uniformiteit te waarborgen moeten in beleids- en werkinstructies criteria worden opgenomen wanneer er sprake is van 'houding en gedrag waaruit ondubbelzinnig blijkt dat de alleenstaande ouder zijn verplichtingen niet wil nakomen'.

Bij het niet nakomen van de verplichtingen in het plan van aanpak moet, naast de intrekking van de ontheffing, een maatregel worden opgelegd. Naast het opnemen van de hoogte van de op te leggen maatregel in de verordening, is het ook van belang dat opgenomen wordt in welke gevallen er (in ieder geval) sprake is van 'het ontbreken van elke vorm van verwijtbaarheid'.

Het Inlichtingenbureau

Een bijstandsuitkering en drie auto's voor de deur? Of inkomen naast een uitkering? In 2001 werd het Inlichtingenbureau (IB) opgericht om zulke zaken te signaleren aan gemeenten. VNG, Divosa en het ministerie van SZW namen hiertoe het initiatief.

Bronnen

Aanvankelijk ondersteunde het IB gemeenten bij de uitvoering van de sociale zekerheid (rechtmatigheidcontrole). Voor deze controle maakt het IB gebruik van gegevens uit verschillende bronnen:

- dienstverbanden en pensioenen van het UWV
- vermogen van de Belastingdienst
- studiefinanciering van DUO
- voortvluchtig veroordeelden van CJIB
- detentie van DJI
- voertuigsignalen van RDW.

Nieuwe diensten

Deze controle doet het bureau nog steeds, maar in de loop der jaren ontwikkelde het ook nieuwe diensten, deels voor andere overheden. Tegenwoordig werkt het IB voor het RCF Kenniscentrum Handhaving, Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaters (RMC), Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), Sociale Verzekeringsbank (SVB), gerechtsdeurwaarders, waterschappen en natuurlijk ook nog steeds voor gemeenten.

Door digitale bestandsvergelijkingen helpt het IB partijen 'meer te doen met minder'. Daarnaast kan het IB instanties bijstaan met uitgebreide inhoudelijke kennis. Ook bij de toepassing en interpretatie van samenloopsignalen wil het IB gemeenten graag helpen.

De huishoudinkomentoets

De aanscherping in de Wwb, waarover dit Spoorboekje gaat, plaatst gemeenten voor een stevige uitdaging. Het is goed te weten dat het IB klaar is om gemeenten te ondersteunen met behulp van reguliere samenloopsignalen. Is de gemeente in staat om de BSN's aan te leveren van leden die tot een 'gezin' (volgens de nieuwe definitie) behoren, dan neemt het IB deze direct mee in de eerstvolgende uitwisselingen met de eerder genoemde instanties.

Inlichtingenbureau

Servicedesk, tel. 0800 - 222 11 22

www.inlichtingenbureau.nl

RCF

Kenniscentrum Handhaving
www.naleving.net

Landelijk Informatiecentrum RCF

T: (0546) 54 16 60

E: rcf.helpdesk@rcf.almelo.nl

RCF Noord / Groningen, Friesland, Drenthe

Manager: Roelof van Urk

T: (050) 313 60 25

E: r.van.urk@ groningen.nl

RCF Overijssel

Manager: Dieuwke Haak

T: (0546) 54 16 74

E: d.haak@rcf.almelo.nl

RCF Gelderland

Manager: Roland van der Pluym

T: 06 - 22 92 11 06

E: r.van.der.pluym@nijmegen.nl

RCF Midden-Nederland

Manager: Erwin van der Waal

T: (030) 286 56 90

E: e.van.der.waal@utrecht.nl

RCF Zuidoost Nederland

Manager: Reiner Brink

T: (040) 238 81 28

E: r.brink@eindhoven.nl

RCF Zuidwest Nederland

Manager: Ad van Mierlo

T: (013) 549 55 79

E: ad.van.mierlo@tilburg.nl

RCF Rotterdam Rijnmond / Zuid Holland-Zuid

Manager: Jan Polet

T: (010) 498 17 33

E: j.polet@sozawe.rotterdam.nl

RCF Haaglanden Hollands-Midden

Manager: Ronald van Gangelen

T: (070) 752 57 45

E: ronald.vangangelen@denhaag.nl

RCF Amsterdam Amstelland / Noord Holland-Noord

Manager: Jan Brouwer

T: (020) 346 58 91

E: j.brouwer@dwi.amsterdam.nl

De negen Nederlandse RCF's zijn een initiatief van het ministerie van SZW om gemeenten en ketenpartners te verbinden. Effectief handhaven is een kwestie van het delen van expertise en goed samenwerken. De RCF's helpen gemeenten bij gezamenlijke handhavingsprojecten in het WIZ-domein en bij het realiseren van hoogwaardig handhaven.

Colofon

Dit Spoorboekje is een uitgave van RCF
Kenniscentrum Handhaving

Redactie

Jan de Brouwer

T: 06 - 53 94 06 83

E: jan.de.brouwer@tilburg.nl

Henk van der Velde

T: 06 - 11 04 63 61

E: henk.van.der.velde@groningen.nl

Eindredactie

Maarten Bokslag, www.bokslag.com

Vormgeving

Fase2, Paul Veldkamp, www.fase2.org

Druk

Preduxion

